

Møllen. Vejles vartegn

Under Tour de France i 2022, var Vejle en dedikeret værtsby for en enkeltstart den 22. juli. Den rute cykelrytterne kørte på, var op ad Koldingvej og forbi Vejles ældste vartegn, Møllen. Sjældent har der var så mange folk på Koldingvej og endnu mere sjældent, - den gamle Mølle fik en gigantisk eksponering på TV.

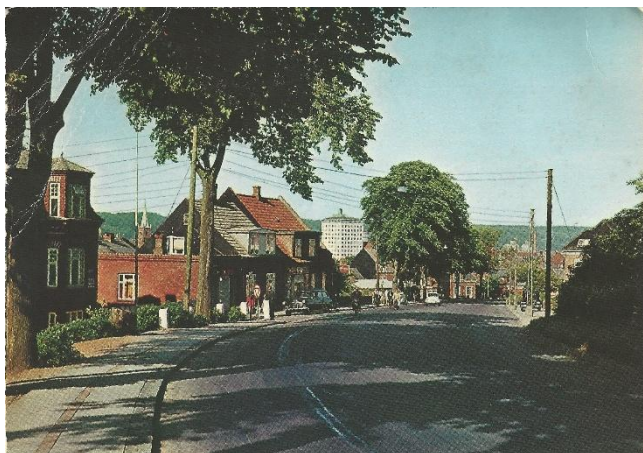

Fig. 1 Vejle. Indkørslen fra syd. S.W.E.

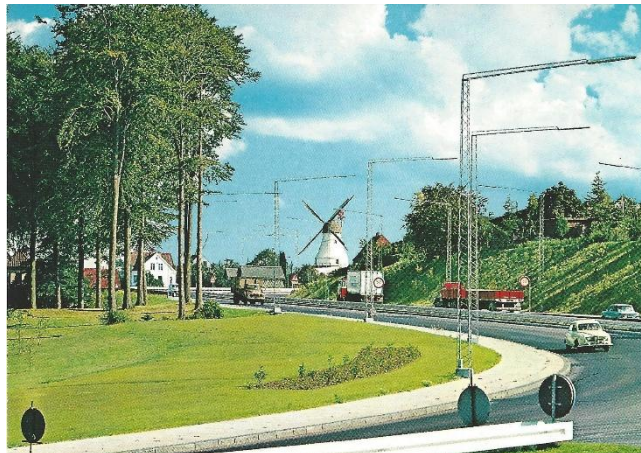

Fig. 2 Koldingvej. På vej til Møllebakken

Her i 2026 er der flere bud på Vejles vartegn, alle beliggende ved Vejle Fjord. I 1980 kom Vejle Fjordbroen, i 2009-2017 det ikoniske Henning Larsen Byggeri, Bølgen, - og i 2018 det nye Kirk Capital Domicil, Fjordenhus ved Olafur Eliasson. Det sidste prægtige bygningsværk er blevet en stor turistmagnet. Men som i mange andre byer, er der forskel på turisters og de lokales præferencer. Vejlenserne kan ikke undvære Møllen. Vi har et folkeligt ejerskab til vartegnet og holder skarpt øje med Møllens ve og vel.

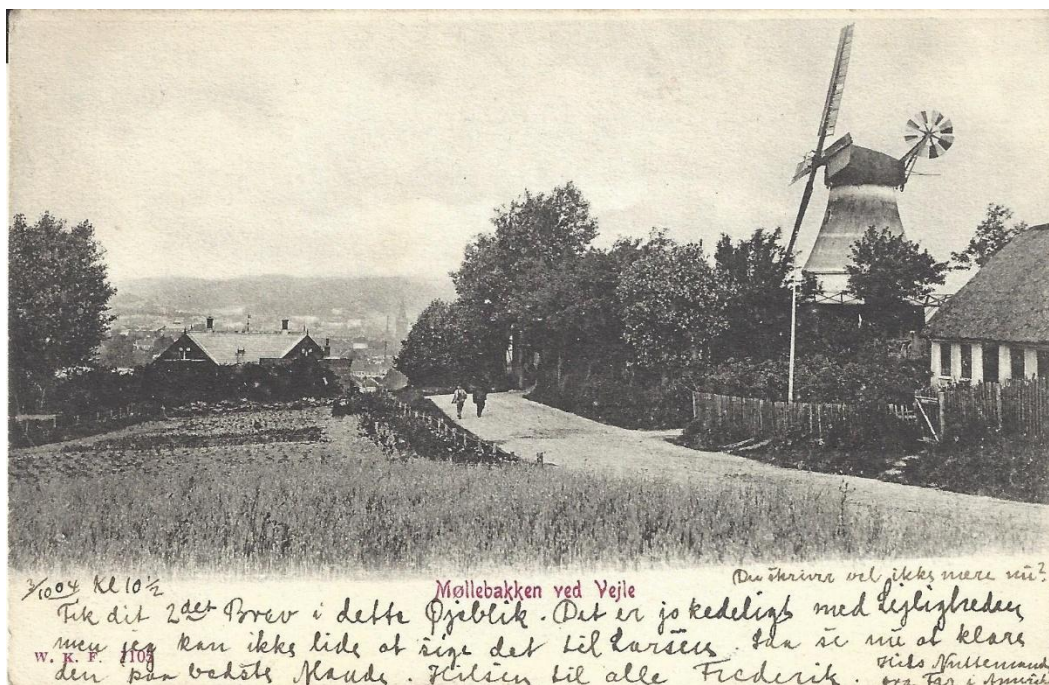

Fig. 3 Postsendt 1904. Møllebakken ved Vejle.

Den første vindmølle blev etableret i 1846. Det var en træmølle, bygget i Pjedsted og fragtet til Søndermarken, 53 meter over havets overflade. Denne mølle brændte og blev i 1890 erstattet af en muret, hvidkalket hollændermølle. Den er tyve meter høj og fra Møllens buegang er der en imponerende udsigt over byen. - Fra 1878 var ægteparret Brems Møllens bestyrere. Om sommeren arrangerede de fællessang i haven. Junior Brems blev senere bestyrer og begge generationer passede godt på Møllens vinger, som helst skulle udskiftes hver 10. år. I 1938 var Møllen igen hærget af brand, på det tidspunkt var Møller Brems meget dårlig til bens, men fruen fik da hidkaldt hjælp. - Det var midt i den travleste tid og medførte store tab. Kommunen bevilgede 12.000 kr. til genopbygning.

Møllen set fra syd

Møllen er nydelig, når man står tæt på Søndermarksvej 1. Men den tager sig allerbedst ud fra Søndergade, hvor man kan se den i det fjerne landskab og vide at "man er hjemme". I disse år, hvor bymidten og havnefronten forandres, er det afgørende at nogle bygninger og skulpturer, trods alt bevares og ikke mindst vedligeholdes.

Fig.4 Postsendt 1907. Man ser tydeligt landbrugsarealer med kornavl omkring Møllen.

Fig.5 Postsendt 1907. Handelsliv i den brostensbelagte gade

Fig.6 Søndergade. Tegning af Oluf Jørgensen. Huset med bindingsværk og trappe eksisterer endnu som den Smidtske gård med bl.a. spisested, vinbar og konditori.

Hvide Mølle og Røde Mølle

Fig. 7 Søndergade med lidt mere trafik. Odd Fellow bygning i midten. Foto 1937, sendt 1947

I 1948 køber Vejle Kommune Møllen. Den daværende ejer ville ikke genopbygge møllevingerne, da Møllen var blevet motordreven med dieselmotor fra C.M. Hess Jernstøberi. Det gik jo ikke, sådan kunne byens vartegn ikke se ud. – Også i 1951 var det galt med vingerne, en storm gjorde det af med dem. Og sidst i 2020 var vingerne blevet så pilrådne, at de måtte pilles ned. En mølle uden vinger er helt forkert, og efter vejleensernes mening tog det alt for lang tid at få dem op...

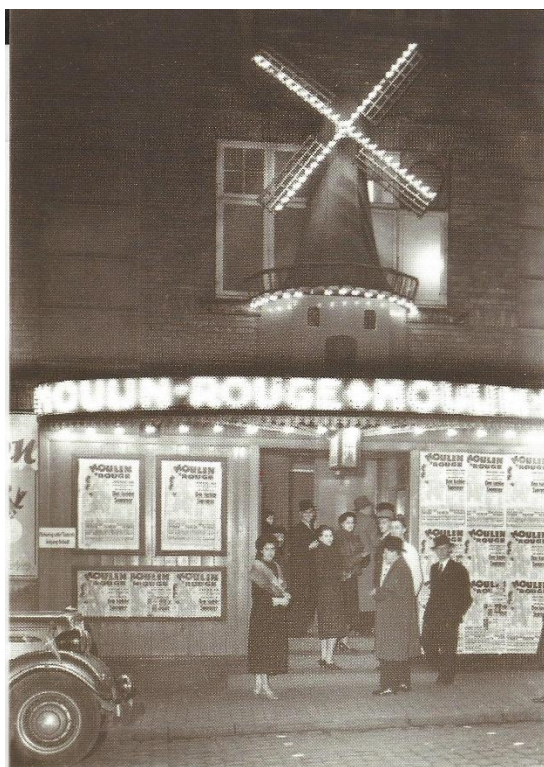

Fig. 8 Indgang til Røde Mølle, ca. 1950 Genoptryk.

RØDE MØLLE

Byens ældste vartegn og Moulin Rouge i Paris var inspiration til et populært dansested i Orla Lehmanns gade 3. Det blev etableret i 1929 af Arnold Petersen.

Danserrestauranten blev på godt dansk navngivet Røde Mølle. For udenfor lyste en rødmalet og illumineret mølle op og gæsterne var begejstrede.

Især i 40erne og 50erne var det stedet, hvor man blev underholdt af musik, revy og teater. Og måske mødte man den tilkommende... Vejle Museerne udstiller dele af Røde Mølles interiør i Kulturmuseet, Spinderigade 2.

Møllen ved juletid

Illuminering af Møllen begyndte i 1937. Hør engang:” Ved juletid er det smukke vartegns vinger illumineret med elektriske lampe og vindmøllen forkynnder da Julens fred milevidt omkring og får børnene til at henrykkes og de ældre til at prise dens uforlignelige skønhed.” Sådan har det været år efter år. Og sådan har to af Vejles fine fotografer Oscar Jensen og Johannes Rønvig forevigt det. – Dog var der ingen julelys i Besættelsesårene og heller ikke i Covid-året, 2020. Da ramte den kommunale spareiver Møllens traditionelle julebelysning, så der i stedet for elpærer på vingerne, kom projektørlys på. Jamen hallo, så kan det jo ikke blive rigtig jul.

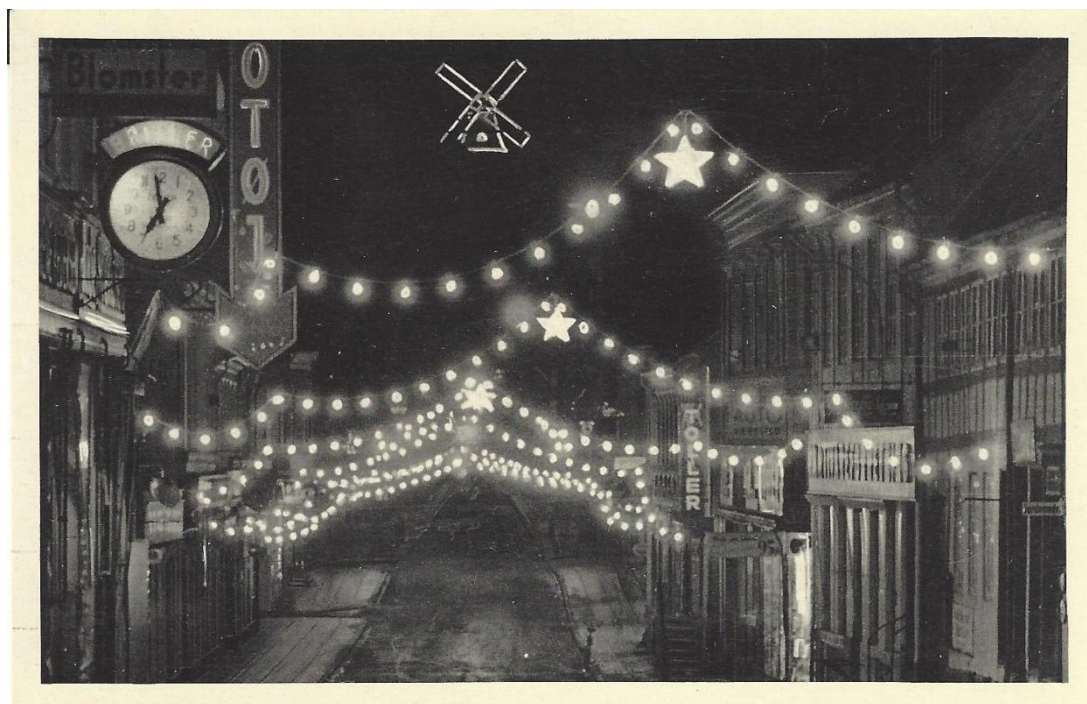

Fig.9 Vejle i julebelysning. Søndergade. Fotograf. Johs. Rønvig. 1939

VEJLE VINDMØLLE – SOM JULEPYNT

Torsdag 14. december 2023

Igen i år sender City Vejle gratis julepynt på gaden, og denne gang har Vejle Stadsarkiv været med i processen.

Fig. 10. City Vejles juleornament med Møllen

Fig. 11 Julefoto af fotograf Oscar Jensen

Møllen som motiv

De fleste turistikort og platter med Møllen er af ringe kvalitet og lidt ligegyldige. Her er et par undtagelser og et nutidigt merchandise. Møllen bliver stadigvæk brugt som logo og symbol for events i Vejle.

Møllen i dag

Møllebygningen er fredet og ejes af Vejle Kommune.

Vejle Kunstforening har fået til huse i Møllens bygninger. Det er en god måde at bevare adgangen til Møllen på. Besøgende kan, udover at se skiftende kunstudstillinger, opleve Møllens nostalgiske inventar og nyde dens særlige duft af træ og hør. Der er naturligvis også et julemarked på stedet. Turister finder også vej til stedet, som de giver høje score og anbefalinger.

Fig. 12 Foto postkort med "maveremse", miniaturefotos med strand og skov. Rudolf Olsen Kunstforlag.

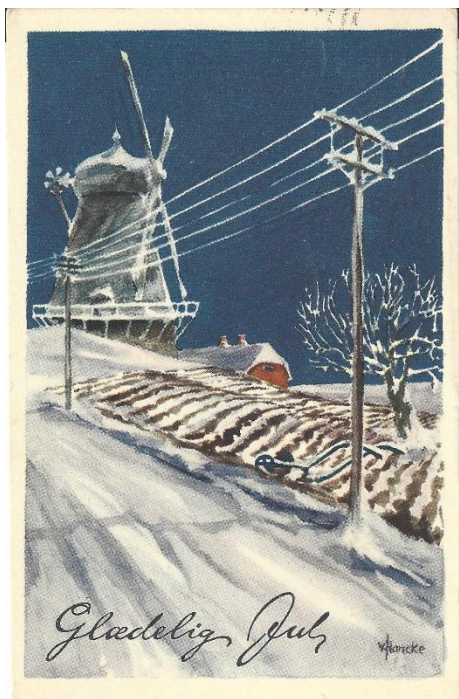

Fig. 13 Møllen v. Verner Hancke

Fig.14 Vintermotiv v Alex Secher, 1968

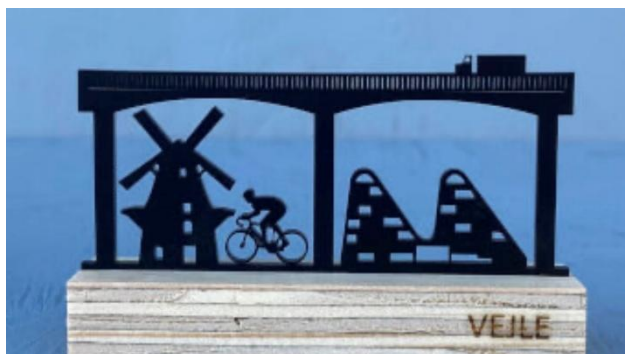

Fig.15 Skyline som souvenir

Møllevangen udbygges

Fig. 16 Udsigt fra Møllebakken mod nord.

Sidst i 40'erne bliver området omkring Møllen mere bebygget. Folk vil væk fra midtbyens os og støj. (Duften af tyggegummi var der dog ikke noget i vejen med.) Boligforeningen AAB byggede blokke i 3 etager. Fine nye lejligheder med altan.

Fig.17 Dæmningen. Fotograf Johs. Rønvig

Fig.18. Byarkivets logo

KILDER: Vejle Stadsarkiv og Crone Larsen: Møllen der blev Vejles vartegn. 1952

Fra by til bakke

Det er altid sjovt at kunne udpege sit barndomshjem på et postkort. I ser krydset på 2. sal på Dæmningen. Der boede vi – og flyttede så med til Møllevangen i 50'erne. Her var alle slags småbutikker, her var Møllevangsfest i garagerne, med Dorthe Kollo som trækplaster!

På skolen skrålede vi med på "Vi går på Søndermarkens skole, den ligger højt på Bakkens top". – Men det bli'r en anden god gang.

Marianne Bundgaard,
juli 2026